

מראי מקומות - בבא בתרא נ'

דבאמת נמצא דלא אלמוה רבנן לשעבוד שלו,
וא"כ שפיר חל מכירתה.

(ג) **ואיבעית אימא, אממר דאמר כר"א, וכו' -**
נתבאר מדברי הגמ', דלפי ר"א דלא אמרי'
דין יום או יומים היכא דא' יש לו קנין פירות
וא' יש לו קנין הגוף, א"כ גם לענין מכירה
שניהם אינם יכולים למוכרו. והק' האבי עזרי
(אישות כ"ב, ט"ז, ד"ה אמנם), בשלמא
לענין יום או יומים, י"ל דצריך להיות בעלים
גמורים על העבד כדי שיהי' לו דין יום או
יומים, אבל מה ענין זה למכירה, הרי לכאו'
כ"א יכול למכור מה שיש לו. וע"ש שכ'
לבאר בשי' הרמב"ם דזהו רק דין מיוחד
באיש ואשה (ומשמע מדבריו שזהו דוקא
באיש ואשתו, ולא בכל מי שיש לבעל א' קנין
הגוף ולבעל א' קנין פירות, ודלא כדמשמע
בתוס', דמשמע דדין זה שייך בכל שותפות
של קנין פירות וקנין הגוף), דבעצם היא אינה
יכולה למכור מה שיש לה, משום דע"י
מכירתה יהי' נתבטל זכות הבעל בפירות,
ולכן אינה יכולה למכור, אבל אם מכרה לו,
או אם שניהם מוכרים ביחד, יהי' חל המכירה,
ולא כשי' הרשב"ם, דס"ל דאף אם מוכרים
בהדדי לא מהני, ולפי הסברו עדיין יהי' ק'
קושייתו לפי הרשב"ם, וצ"ע.

(ד) **ר"מ אומר הראשון ישנו בדין יום או יומים**
מפני שהוא תחתיו - פי' הרשב"ם, דהשני
הלוקח אינו בדין יום או יומים, אלא הורגין
אותו, דעבד כנעני כישראל הוא, דגמרי' לה
לה מאשה. ולכאו' דבריו תמוהין, למה צריך
לבאר למה חייב מיתה, תיפוק לי' משום
דכתיב ונקח המכה, משמע דאם אין לו דין
יום או יומים, ממילא נענש, והיתכן שכוונת
התורה שיהי' נענש בעונש אחר, דאחר אינו
בדין נקום ינקם כלל. וכן העיר השלמי תודה
(הודפס בספר ועד לחכמים) כאן, ותי'
דכוונת הרשב"ם לומר דזהו הביאור בדין
התורה, אבל לא דזהו המקור להדין. ונלפ"ז אולי
יש ליישב גם שלכאו' ק' מדברי הרשב"ם כאן לדברי המשנה למלך,
דצידד דלא אמרי הג"ש לה לה אלא לענין חיוב העבד במצוות, אבל
לענין שאר ענינים לא גמרי' לה לה, דמהרשב"ם משמע דלענין חיוב
מיתה ההורגו ג"כ למדים מלה לה, אבל לדברי השלמי תודה א"ש,
דלא גמרי' מהתם, אלא דזהו הסבר הדין דחייב מיתה.]

(א) **היכא דזבין איהו ומת, אתיא איהי ומפקא -**
פי' הרשב"ם, דכי אמר אממר דהיכא דמכר
האיש ואשה לא עשו כלום, היינו היכא דמכר
הוא לאחר ומת, דאתיא האשה ומוציאה מיד
הלוקחות, שהבעל אינו יכול למכור אלא
הפירות בחייו, שהן שלו, וגם הגוף אם תמות
היא בחייו, אבל אם הוא מת ברישא, היא
מוציאה מיד הלוקחות. אולם ע' ברמב"ן
שחולק על הרשב"ם, וס"ל דאין מכירתו
מהני כלל על גוף הקרקע, דהגוף של האשה,
ואין הבעל יכול למכור קרקע שלה. וא"כ, אם
מתה האשה גם הבעל יכול להוציא הקרקע
מהלוקח, דהגוף לא הי' שלו למכור מעיקרא
נודע' ברמב"ן וברשב"א דכ' דהמקח בטל מיד, וצ"ע אם כוונתם רק לגבי הגוף או דאף לגבי הפירות, ולכאו' צ"ע למה לא יהי' יכול למכור הפירות, וע' לעיל שהביא מה שנח' הראשונים בזה, אם אמרי' דכיון דבטל כלפי הגוף, בטל גם לגבי הפירות או אם לא אמרי' כן.]
ובביאור סברת הרשב"ם, דמהני המכירה
כלפי אם מתה אשתו בחייו, דהלוקח יכול
ללוקחה, כ' האבני מלואים (צ', כ"ב) דכיון
דתקנו חז"ל תקנת אושא, והו"ל הבעל
כלוקח ראשון, א"כ נמצא דכשמתה אשתו
הו"ל למפרע כלוקח ראשון ושלו מכר, ולכן
לא הוי דבר שלא בא לעולם.

(ב) **האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה, הבעל**
מוציא מיד הלוקחות - דייקים הראשונים
(רשב"א, ועוד) מלשון הגמ' דדוקא אם מתה,
אז הבעל מוציא מיד הלוקחות, אבל אם מת
הבעל, אין האשה מוציאה מיד הלוקחות,
דמה שמכרה הנכסי מלוג, חלה המכירה
כלפי אחר מיתת הבעל. והק' האבני מלואים
(צ', י"ג), למה באמת המקח קיים, הרי בשעת
מכירה לא היתה יכולה למכור, משום
דבשעת מכירתה הי' שעבוד הבעל חל עליו,
וא"כ איך חל המכירה, אף כלפי הזמן לאחר
מיתת הבעל. ותי' דמה שאלמוה רבנן
לשעבודא דבעל, לומר דאין מכירת האשה
מהני, היינו רק אם לבסוף מתה בחיי הבעל,
דאז איגלאי מילתא למפרע דאינה יכולה
למוכרה, דאלמוה רבנן שעבודא דידי' להיות
כקנין הגוף, ולכן אינה יכולה למוכרה. אבל
אם לבסוף הוא מת קודם לה, אז אמרי'

(דהקנין הגוף לשניהם הוא), אבל אם ק"פ לאו כקה"ג, א"כ לכאור' הרי הוא מיוחד לבעל הגוף, אלא דמאן דיש לו הק"פ, הרי הוא רק כמו שוכר, והא ודאי מודה ר"א דמשכיר יש לו דין יום או יומים, אפי' אם עכשיו העבד אצל השוכר הוא. אלא דהביא מהרמ"ה דפי' כהראב"ד הנ"ל, וביאר דע"כ ס"ל להרמ"ה דקנין פירות של לוקח עדיף מקנין פירות של שוכר בעלמא, אלא דהק' דמה הכריח הרמ"ה לפרש כן, והניח בצ"ע.

(ח) **מ"ט דר"א, וכו'-** הק' הרש"ש (בעמוד א'), מהו השאלה, הרי טעם דר"א פשוט, דצריך שניהם, שיהא תחתיו וגם שיהא כספו, ומה בעי טפי. וכ' דפירש תחת ידו דכתיב הרי הוא כפשוטו, דהיינו שמת מיד, ואין שייך לדורשו לענין שצריך להיות תחת בעלותו, ולישנא ד"תחתיו" בדברי התנאים אינו דרשה מהא דכתי' תחתיו, אלא הוא רק ליתן טעם שנקרא כספו, הואיל והוא תחתיו, וק"פ כקנין הגוף, אבל עיקר הפלוגתא הוא בפירוש הלשון "כי כספו הוא".

(ט) **אימא אין דין חזקה לניזקין- פי' הרשב"ם,** דהיינו דהחזקה חל מיד, ואי"צ ג' שנים, דאין אדם רואה שמזיקין בקרקע שלו ושותק, אלא מוחה מיד, וכיון שלא מיחה, הפסיד. ואף דבעלמא אמרי' שיש ריעותא דאחוי שטרך תוך ג' שנים, כ' הרשב"א דכאן דהלוקח נמי בוטח בזה, דכיון דעד כאן לא מערער, מסתמא מעתה ג"כ לא יערער, ואינו מזדהר טפי בשטרו, וא"כ נמצא דמיד בטל הריעותא דאחוי שטרך. וע"ש עוד הביא מהרמב"ן שפי' באו"א.

(י) **וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל, ושלוש לאחר מיתת הבעל- פי' הרשב"ם,** דמיירי שאכל הלוקח מקצת שני חזקה בחיי הבעל, וג' שנים שלמות לאחר מיתת הבעל. וכ' הרשב"ם דאי"ז דומה לאריס דלעולם אין לו חזקה, משום דסתם אריס אין זמן לאריסותו, אבל זה שלוקחה מן האיש ע"מ שאם ימות הבעל יפסיד מקחו, א"כ כשמת הבעל הרי זה כאילו ירד עכשיו, ואם היא שותקת ג' שנים, הרי י"ל שיש לו חזקה דחזר ולקחה ממנה. **ותמה הרמב"ן,** היתכן

(ה) **שניהם ישנן בדין יום או יומים- פי' הרשב"ם,** ופטורין, דספק נפשות להקל, דנפקא לן מושפטו העדה והצילו העדה. וכ' תוס', דלא הי' צריך קרא לזה, דאפי' ממונא לא מפקי' מספיקא, ולכן ודאי לא מפקי' נפש מספק. והעיר **הקובץ שעורים** (רכ"ג) על קו' התוס', דלכאור' הי' עדיף לו להק' דהא ודאי אין שייך להרוג נפש מספק, ולמה צריך ק"ו מספק ממון, ובפרט דהק"ו מחזקת ממון לחזקת נפשות אין ברור כ"כ, דהא מצינו דהולכין אחר רוב להרוג נפשות, אף שאין הולכין בממון אחר הרוב להוציא מן המוחזק. וליישב דעת הרשב"ם, כ' הקו"ש דהכא הי' רוצה שיהי' פטור בתורת ודאי, ולא רק בתורת ספק, וכ' שיהי' נפק"מ לענין שור הנסקל, דאמרי' דכמיתת בעלים כך מיתת השור, דשם לא שייך לומר דאסור להרוג השור מספק, אולם אם פטור בתורת ודאי, שפיר נאמר דכמיתת בעלים כך מיתת השור

ופטור [אולם לפי מש"כ תוס' למעשה, דאין שייך להוציא הנפש מספק, לכאור' זה שייך גם בשור הנסקל, דספק ממונא לקולא, אולם אי"ז פשוט, דהא יש ג"כ ספק מצוה דאורייתא להרוג השור, וספק דאורייתא לחומרא, ויש לעי' בכל זה].

(ו) **ומספקא לי' אי קנין פירות כקנין הגוף דמי** **אי לאו- העיר המהרש"א,** מנין להגמ' לומר דהי' ר' יוסי מסופק אם ק"פ כקנין הגוף או לא, הא שפיר י"ל דטעמי' משום דקראי תרוייהו דייקי לי' כדקאמר, זה מפני שהוא תחתיו, וזה מפני שהוא כספו, וא"כ ודאי יש לשניהם דין יום או יומים [ואולי יהי' נפק"מ במי שיש לו ב' עבדים, א' שיש לו הפירות וא' שיש לו הגוף, והכה שניהם, ושניהם מתו לאחר יום או יומים, דלפי הגמ', לכאור' ממ"נ נהרג, אבל אם אמרי' דב' הדרשות אמת, א"כ לא נהרג, דלא שייך לומר ממ"נ, וצ"ע אם שייך לומר כן], וכ' דיש ליישב.

(ז) **ר"א אומר שניהם אינן בדין יום או יומים, זה לפי שאינו תחתיו, וכו'-** ואינו מבואר בגמ' אם ס"ל לר"א ק"פ כקנין הגוף או לא. וכ' **השטמ"ק בב"ק** (צ.). בשם **הראב"ד**, דס"ל לר"א דק"פ לאו כקנין הגוף דמי, דאי כקנין הגוף דמי, אז ממילא היינו אומרים דהראשון יש לו דין יום או יומים, דהא יש לו תחתיו, וגם יש לו כספו, לפי שקנין פירות כקנין הגוף דמי, אע"כ ס"ל דק"פ לאו כקנין הגוף דמי. **אולם ע' בקובץ שעורים** (ר"כ), דצידד להיפוך, דלכאור' אם ק"פ כקנין הגוף, אז שפיר שייך לומר דאינו מיוחד לא' מהם

דאם משכן לו בית או שדה לעשר שנים, האם אמרי' דלאחר שנשלם זמנו יהי' נאמן לומר חזרתי ולקחתיו ממנו, הא ודאי אינו נאמן בכה"ג. ולכן הוא ביאר דמיירי דאין כאן עדים שהי' שם קודם מיתת הבעל, ויש לו מגו שהי' יכול לומר דרק לאחר מיתת הבעל ירד להקרקע, נאמן ג"כ לומר דירד מעיקרא ואחר מיתת הבעל לקחה ממנה.